

Od Windhoek do Gazy: Ciągłość współudziału Niemiec i złamana obietnica „Nie wieder”

Związek Niemiec z ludobójstwem nie jest jedynie historyczny; jest egzystencjalny. Współczesna tożsamość narodu zbudowana jest na pamięci, pokucie i obietnicy „*Nie wieder*” — „*Nigdy więcej*”. Jednak w XXI wieku, gdy Izrael prowadzi niszczycielską wojnę przeciwko Gazie, którą coraz więcej państw, instytucji i prawników uznaje za ludobójstwo, Niemcy ponownie angażują się w okrucieństwa — tym razem jako facilitator.

Ironia jest przytłaczająca: państwo, które uczyniło zapobieganie ludobójstwu podstawą swojej moralności, uzbraja i chroni teraz kampanię niosącą dokładnie to samo oskarżenie. Tragedia Niemiec tkwi nie tylko w powtórzeniu historii, ale w **błędnej interpretacji znaczenia „Nigdy więcej”**. To, co zaczęło się jako uniwersalne zobowiązanie do zapobiegania masowemu wyniszczeniu, stwardniało w wąskie przykazanie: *nigdy więcej nie krzywdzić Żydów* — nawet jeśli oznacza to ignorowanie lub ułatwianie krzywdy wobec innych.

Kolonialne pochodzenie ludobójczej nowoczesności

Droga Niemiec ku epoce nowoczesnej była wybrukowana przemocą kolonialną. Między 1904 a 1908 rokiem, podczas rządów w Afryce Południowo-Zachodniej (obecnie Namibia), siły niemieckie pod dowództwem generała Lothara von Trothy unicestwiły dziesiątki tysięcy **Herero i Nama** po powstaniu przeciwko kolonialnej eksploatacji. Ocaleni zostali wypędzeni na pustynię, by umrzeć, lub uwięzieni w obozach koncentracyjnych takich jak **Wyspa Rekinów**, gdzie poddawano ich głodowi, pracy przymusowej i eksperymentom medycznym.

Historycy uważają to za **pierwsze ludobójstwo XX wieku**, a jego ciągłości z Holokaustem są niepodważalne. Pseudonauka rasowa, biurokratyczne morderstwo i obozy koncentracyjne znalazły wczesne wyrażenie w Namibii. Eugen Fischer, który prowadził „badania rasowe” na czaszkach zamordowanych Herero i Nama, później stał się wiodącym eugenikiem pod rządami nazistów i nauczał teorii cytowanych w *Mein Kampf*.

Ludobójstwo Herero-Nama nie było aberracją, lecz wzorcem — kolonialnym testem wyniszczającej nowoczesności. Logika hierarchii rasowej, raz wyeksportowana za granicę, ostatecznie wróciła do Europy, zindustrializowana i zmechanizowana jako Holokaust.

Holokaust i dziedzictwo odpowiedzialności

Po 1945 roku Niemcy przeprowadziły głębokie rozliczenie. Holokaust stał się centralną traumą nowoczesnej cywilizacji, a niemiecka *Vergangenheitsbewältigung* — walka z przeszłością — określiła ich polityczne i moralne odrodzenie. Nowa Republika Federalna ustanowiła się na konstytucji zakotwiczonej godność ludzką i przyjęła wyraźne zobowiązanie do zapobiegania powtórzeniu przemocy ludobójczej.

Jednak z czasem uniwersalność tej lekcji się zwężała. Unikalność Holokaustu, zamiast inspirować solidarność ze wszystkimi ofiarami prześladowań, stwardniała w zasadę wyłącznego zobowiązania wobec Żydów i Izraela. Kolejne rządy niemieckie zakotwiczyły bezpieczeństwo Izraela jako *Staatsräson* — rację stanu — przekształcając moralną pokutę w strategiczny sojusz.

Ten rozwój zmienił „Nigdy więcej” z uniwersalnego zakazu w **narodową neurozę**, w której historyczna wina wobec Żydów przyćmiewa empatię wobec innych — zwłaszcza Palestyńczyków. Moralny odruch stał się defensywny zamiast refleksyjny, performatywny zamiast zasadniczy.

Gaza i odwrócenie „Nigdy więcej”

Kampania militarna Izraela w Gazie, rozpoczęta w październiku 2023 roku, zabiła dziesiątki tysięcy cywilów i spowodowała katastrofę humanitarną. Państwa takie jak RPA, Brazylia, Turcja i Boliwia, wraz z własną komisją śledczą ONZ, oznaczyły działania Izraela jako ludobójstwo zgodnie z prawem międzynarodowym.

Niemcy jednak pozostają jednym z najzagorzalszych obrońców Izraela. Kontynuują zatwierdzanie eksportu broni, zapewniają osłonę dyplomatyczną i tłumią wewnętrzny sprzeciw. W 2025 roku kanclerz Friedrich Merz ogłosił ograniczone zawieszenie dostaw broni możliwych do użycia w Gazie, ale tylko po trwałej globalnej krytyce i wewnętrznych protestach. Tymczasem Niemcy tłumiły propalestyńskie demonstracje, cenzurowały artystów i akademików oraz myliły obronę praw Palestyńczyków z antysemityzmem.

W istocie Niemcy reinterpretowały swoją historyczną obietnicę. „Nigdy więcej” nie oznacza już „Nigdy więcej dla żadnego narodu” — oznacza „Nigdy więcej nie stawiać czoła Żydom”. Wynikiem jest moralne odwrócenie: naród, który kiedyś obiecał zapobiegać ludobójstwu, teraz racjonalizuje współudział w nim.

Analogia „szkolnego tyrana”: Moralna psychologia unikania

Pozycja Niemiec przypomina psychologię **szkolnego tyrana, który po upokorzeniu w walce przysięga nigdy więcej nie rzucać wyzwania temu przeciwnikowi** — nie z moralnego przebudzenia, lecz ze strachu. Zamiast całkowicie porzucić przemoc, tyran po prostu przekierowuje agresję na tych, którzy wydają się słabsi.

W tej analogii Izrael jest nietykalnym wojownikiem, na zawsze poza krytyką; Palestyńczycy i ich zwolennicy stają się nowymi akceptowalnymi celami. Niemcy, traumatyczne przez

swoją przeszłość, zastąpiły refleksję unikaniem. Ich historyczna wina zmetastazowała w **moralną tchórzliwość**: nie staną naprzeciw władzy, gdy ta władza jest owiana moralną aurą ich własnych dawnych ofiar.

Ironia jest gorzka. W próbie nigdy więcej nie być *sprawcą* jednego ludobójstwa, Niemcy ryzykują stanie się współwinnymi innego.

Jedyna interwencja Niemiec: Od winy do opieki

Zanim znalazły się jako pozwane w *Nikaragua przeciwko Niemcom*, Berlin już umieścił siebie po złej stronie historii w *RPA przeciwko Izraelowi*. W styczniu 2024 roku Niemcy stały się **jedynym państwem na świecie**, które formalnie interweniowało przed Międzynarodowym Trybunałem Sprawiedliwości *na rzecz Izraela*, powołując się na swoje zobowiązania na mocy Konwencji o ludobójstwie — nie by zapobiegać ludobójstwu, lecz by bronić państwa oskarżonego o jego popełnienie.

Symbolika była ostra. Podczas gdy większość Globalnego Południa stanęła za sprawą RPA, Niemcy stały izolowane wśród światowych mocarstw, powołując się na „Nigdy więcej” jako usprawiedliwienie zaprzeczenia. Nawet Stany Zjednoczone i Wielka Brytania — najbliżsi polityczni sojusznicy Izraela — powstrzymały się od pojawienia się w sądzie.

W tym momencie Niemcy przekształciły się z narodu po ludobójstwie szukającego odkupienia w **opiekuna bezkarności** za okrucieństwa innego. Gest był mniej prawny niż tożsamościowy: akt moralnej projekcji, w którym wina Holokaustu stała się tarczą izraelskiej władzy.

Rozliczenie prawne: Nikaragua przeciwko Niemcom

W marcu 2024 roku **Nikaragua złożyła pozew w Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości (MTK)** oskarżając Niemcy o naruszenie Konwencji o ludobójstwie poprzez dostawę broni i wsparcie polityczne dla Izraela w środku wojny w Gazie. Chociaż MTK odmówił wydania środków tymczasowych w kwietniu 2024 roku, nie odrzucił sprawy, która trwa w merytorycznej części.

To postępowanie jest historycznie bezprecedensowe: państwo z Globalnego Południa stosuje Konwencję o ludobójstwie nie tylko wobec bezpośredniego sprawcy, lecz wobec potężnego sojusznika oskarżonego o współudział. Testuje, czy obowiązek zapobiegania ludobójstwu stosuje się równie do tych, którzy **je ułatwiają**.

Obrona Niemiec opiera się na formalizmie prawnym — nalegając, że eksport broni jest legalny i nie ma zamiaru zniszczyć narodu. Ale pytanie, z którym sąd musi się zmierzyć, jest moralne tak samo jak prawne: czy państwo może przywoływać pamięć ludobójstwa, jednocześnie materialnie wspierając trwające?

Ciągłości współudziału

Z czasem współudział Niemiec podążał za wzorcem.

- W Namibii usprawiedliwiał wyniszczenie jako zachowanie porządku.
- W Holokauście biurokratyzował morderstwo jako obronę czystości rasowej.
- W Gazie legitymizuje zniszczenie innego jako obronę historycznego zadośćuczynienia.

W każdym przypadku moralna racjonalizacja maskuje przemoc strukturalną. W każdym przypadku „bezpieczeństwo” i „obowiązek” są przywoływane, by usprawiedliwić ludzkie zniszczenie.

Jak zauważa postkolonialny teoretyk Achille Mbembe, **pamięć Europy o własnej przemocy często staje się usprawiedliwieniem nowej przemocy**. Moralny słownik Niemiec — ludobójstwo, pamięć, odpowiedzialność — jest skierowany do wewnątrz, służąc narodowemu odkupieniu zamiast uniwersalnej sprawiedliwości.

Przywrócenie uniwersalnego „Nigdy więcej”

Aby odzyskać znaczenie, „Nigdy więcej” musi być przywrócone do swojej uniwersalności. Ocaleni z Holokaustu tacy jak **Primo Levi** i **Hannah Arendt** nigdy nie zamierzali, by pamięć uświęcała cierpienie jednej grupy nad inną. Dla nich Auschwitz nie był tylko pomnikiem żydowskiej wiktymizacji, lecz ostrzeżeniem przed kruchością samej godności ludzkiej.

Jak napisał Levi: *„To się stało, więc może się stać ponownie.”* Moralny imperatyw polegał na zapewnieniu, że się nie stanie — nikomu.

Droga Niemiec naprzód leży w zrozumieniu, że pokuta nie jest lojalnością wobec państwa, lecz lojalnością wobec zasady. Wspieranie sprawiedliwości dla Palestyńczyków nie zdradza pamięci o żydowskim cierpieniu; ją czci. Prawdziwa lekcja „Nigdy więcej” jest taka, że ludobójstwo, raz tolerowane gdzieś, zagraża ludzkości wszędzie.

Wniosek

Konfrontacja Niemiec z ludobójstwem jest daleka od zakończenia. Od pustyń Namibii po obozy koncentracyjne Europy, a teraz do ruin Gazy, to samo moralne pytanie trwa: czy Niemcy nauczą się z historii, czy powtórzą ją w nowych formach?

Błędna interpretacja „*Nigdy więcej*” — jako przysięgi lojalności zamiast uniwersalnego zakazu — zmieniła pamięć w współudział. Aby sparafrazować analogię szkolnego tyrana: lekcja nie jest „*Nigdy więcej nie walczyć z tym przeciwnikiem*”, lecz „*Nigdy więcej nie być tyranem*.”

Przez siedemdziesiąt pięć lat Niemcy płaciły odszkodowania Izraelowi za okrucieństwa Holokaustu — akt moralnej i materialnej restytucji, który próbował uczynić historię znośną. Jednak jeśli Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości ostatecznie stwierdzi, że wsparcie Niemiec dla Izraela ułatwiło ludobójstwo w Gazie, ironia będzie niszczycielska: państwo, które kiedyś płaciło odszkodowania za ludobójstwo wobec Żydów, może znaleźć się zobowiązane do płacenia odszkodowań za ludobójstwo wobec Palestyńczyków.

W takim przypadku zadośćuczynienie Niemiec zamknie pełny krąg — dowód, że historia, gdy nie jest naprawdę stawiana czoła, ma sposób na żądanie zapłaty raz po raz. Tylko przywracając „Nigdy więcej” do jego uniwersalnego znaczenia — nigdy więcej dla nikogo — Niemcy mogą wreszcie przerwać ten cykl i spełnić obietnicę wobec ludzkości.

Źródła

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTK)

- *Stosowanie Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa (RPA przeciwko Izraelowi)*, Nakaz w sprawie środków tymczasowych, 26 stycznia 2024.
- *Deklaracja interwencji Republiki Federalnej Niemiec (RPA przeciwko Izraelowi)*, złożona 12 stycznia 2024.
- *Sprawa dotycząca domniemanych naruszeń Konwencji o ludobójstwie w Strefie Gazy (Nikaragua przeciwko Niemcom)*, Wniosek złożony 1 marca 2024; Nakaz w sprawie środków tymczasowych, 30 kwietnia 2024.
- Komunikaty prasowe MTK nr 2024/13, 2024/17 i 2024/25.

ONZ i organizacje międzynarodowe

- Niezależna Międzynarodowa Komisja Śledcza ONZ ds. Okupowanego Terytorium Palestyńskiego, *Raport na temat sytuacji w Gazie*, 16 września 2025.
- Specjalny Komitet ONZ ds. praktyk izraelskich, *Raport A/79/450*, 14 listopada 2024.
- Organizacja Współpracy Islamskiej (OWI), Komunikat końcowy, 6 grudnia 2023.
- Rada Współpracy Zatoki (RWZ), *Deklaracja szczytu*, 1 grudnia 2024.
- Zgromadzenie Ogólne ONZ, *Dosłowny zapis, Deklaracja prezydenta Gustavo Petro (Kolumbia)*, 23 września 2025.

Państwa i rządy

- Republika Południowej Afryki, *Wniosek o wszczęcie postępowania*, MTK, 29 grudnia 2023.
- Republika Turcji, *Deklaracja interwencji w RPA przeciwko Izraelowi*, 7 sierpnia 2024.
- Republika Nikaragui, *Wniosek o wszczęcie postępowania (Nikaragua przeciwko Niemcom)*, MTK, 1 marca 2024.
- Deklaracje rządów Brazylii, Kolumbii, Arabii Saudyjskiej, Malezji, Indonezji i Boliwii (2023–2025).

Organizacje praw człowieka i prawne

- Amnesty International, *Izrael/OPT: Głód używany jako broń wojenna w Gazie*, Raporty i komunikaty prasowe, styczeń–wrzesień 2025.
- Human Rights Watch, *„Wymazane: Działania ludobójcze Izraela w Gazie”*, 19 grudnia 2024.
- Europejskie Centrum Praw Konstytucyjnych i Praw Człowieka (ECCHR), *Opinia prawna: Współudział Niemiec w ludobójstwie w Gazie*, 10 grudnia 2024.
- Międzynarodowa Federacja Praw Człowieka (FIDH), *Deklaracja w sprawie ludobójstwa w Gazie*, 2025.

- Międzynarodowe Stowarzyszenie Badaczy Ludobójstwa (IAGS), Rezolucja, 31 sierpnia 2025.
- B'Tselem, *Nasze ludobójstwo: Wojna Izraela przeciwko Gazie 2023–2025*, 2025.
- Lekarze na rzecz Praw Człowieka – Izrael (PHRI), *Zdrowie i ludobójstwo w Gazie*, 2025.
- Al-Haq, *Rejestr działań ludobójczych w Gazie*, 2024–2025.
- Euro-Med Human Rights Monitor, Komunikaty prasowe i raporty sytuacyjne, 2024–2025.
- Medico International, *Wywiady i funkcje adwokackie na temat Gazy*, 2025.

Prace akademickie i analityczne

- Achille Mbembe, *Krytyka czarnego rozumu* (2017) i *Nekropolityka* (2019).
- Hannah Arendt, *Korzenie totalitaryzmu* (1951).
- Primo Levi, *Pogrążeni i ocaleni* (1986).
- Jürgen Zimmerer & Joachim Zeller (red.), *Ludobójstwo w niemieckiej Afryce Południowo-Zachodniej: Wojna kolonialna 1904–1908 i jej konsekwencje* (2008).
- Isabel Hull, *Absolutne zniszczenie: Kultura wojskowa i praktyki wojenne w cesarskich Niemczech* (2005).

Relacje medialne

- *The Guardian*, „MTK odrzuca wniosek o nakazanie Niemcom zaprzestania sprzedaży broni Izraelowi”, 30 kwietnia 2024.
- *Reuters*, „Światowy sąd odrzuca środki tymczasowe w sprawie niemieckiego eksportu broni do Izraela”, 30 kwietnia 2024.
- *Financial Times*, „Niemiecki Merz: Działania Izraela w Gazie nie są już do usprawiedliwienia”, 3 maja 2025.
- *Le Monde*, „Niemiecki kanclerz Merz zmuszony do uzasadnienia zawieszenia dostaw broni do Izraela”, 12 sierpnia 2025.
- *Time Magazine*, „Niemcy zawieszają sprzedaż broni związanej z Gazą Izraelowi, podczas gdy plan okupacji wywołuje globalną reakcję”, sierpień 2025.
- *Al Jazeera*, „Namibia, Gaza i niemiecka hipokryzja w sprawie ludobójstwa”, 20 lutego 2024.
- *AP News*, „Niemcy zatrzymują eksport wojskowy do Izraela do użycia w Gazie”, sierpień 2025.
- *Deutsche Welle*, „Niemcy formalnie interweniują w MTK na rzecz Izraela”, styczeń 2024.
- *Washington Post*, „Niemcy są jedynym krajem, który dołącza do Izraela w światowym sądzie”, styczeń 2024.